PLAŠAIS APVĀRSNIS

Aspazija, Rainis 1+8

Izdrukājama galda spēle

Kultūras ministrija

LNB
LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

IBBY
LATVIA

Sagatavošanās spēlei

Spēle paredzēta krāsainai izdrukai uz A3 formāta papīra. Spēles laukumus un atsevišķi izgrieztas spēles kartītes ieteicams ielaminēt vai uzlīmēt uz cietāka papīra.

Spēles noteikumi

Katrs spēlētājs saņem divus savam vecumam atbilstošus spēles laukumus - vienu ar Raiņa, otru ar Aspazijas portretiem. Katram spēles laukumam atbilst 16 kartītes ar dzejas citātiem (tādā pašā krāsā kā spēles laukums).

Spēlētājam rūpīgi jāizlasa citāts, kas atrodas spēles laukuma vidū. Tie ir izteikumi, kuros Aspazija un Rainis runā par sevi, saviem uzskatiem un savu dzeju.

Spēles laukumā ir vieta tikai 8 dzejas citātu kartītēm. No piedāvātajām 16 ir jāizvēlas 8 pareizās, kas atbilst spēles laukuma citātā izteiktajai domai. Tās jāizvieto spēles laukumā. Laika ierobežojumus uzdevuma veikšanai nosaka spēles vadītājs, atbilstoši konkrēto dalībnieku vecumam un spējām.

Spēles vadītājs pārbauda spēlētāju izdarīto izvēli, izmantojot pareizo atbilžu numurus. Katra pareizi izvēlēta kartīte dod 1 punktu, bet nepareizi izvēlēta kartīte vai tukšs laukums - 0 punktu. Maksimālais punktu skaits, ko var iegūt viens spēlētājs, ir 16 punkti.

Ir iespējams spēli izmantot, veidojot diskusiju: spēles vadītājs var piešķirt papildpunktus par prasmi pamatot savu izvēli.

Pareizie citāti

ASPAZIJA

1.-4. klase
Atbilst: spītība, drosme, pārgalvība, pārkāpums
Neatbilst: ilgas, skumjas, zaudējumi, dabas vērojumi
Pareizā izvēle: **A1, A5, A6, A7, A10, A11, A12, A15**

5.-7. klase
Atbilst: dabas vērojumi, dabas skaistums, nāve un atdzimšana dabā
Neatbilst: ikdienība, mehānismi, pilsēta, nabadzība, zinātnes
Pareizā izvēle: **A3, A5, A6, A8, A9, A10, A12, A15**

8.-9. klase
Atbilst: divdabība, pretrunas, skumjas
Neatbilst: aizrautība, drosme, darbs, atsacīšanās
Pareizā izvēle: **A1, A2, A5, A6, A8, A11, A12, A15**

RAINIS

1.-4. klase
Atbilst: izmantoti tautas pasaku sižeti
Neatbilst: nav izmantoti tautas pasaku sižeti
Pareizā izvēle: **R2, R4, R5, R9, R11, R14, R15, R16**

5.-7. klase
Atbilst: cīņa, varonība, nepadošanās
Neatbilst: antivaroņi, samierināšanās, aizmiršanās skaistumā
Pareizā izvēle: **R1, R3, R4, R7, R8, R10, R13, R14**

8.-9. klase
Atbilst: uzticība idejai, ticība labai nākotnei
Neatbilst: atteikšanās no cīņas, melanholija, gremdēšanās mīlestībā
Pareizā izvēle: **R1, R3, R4, R7, R8, R10, R13, R14**

Spēles laukums 1.-4. klase.

Aspazija

“Sapņos mani neviens nevarēja aprāt, ne man ko aizliegt, es biju visspēcīga, viss bij mans un visu es drīkstēju.”

[Aspazija, Zila debess zelta mākoņos]

Spēles laukums 1.-4. klase.

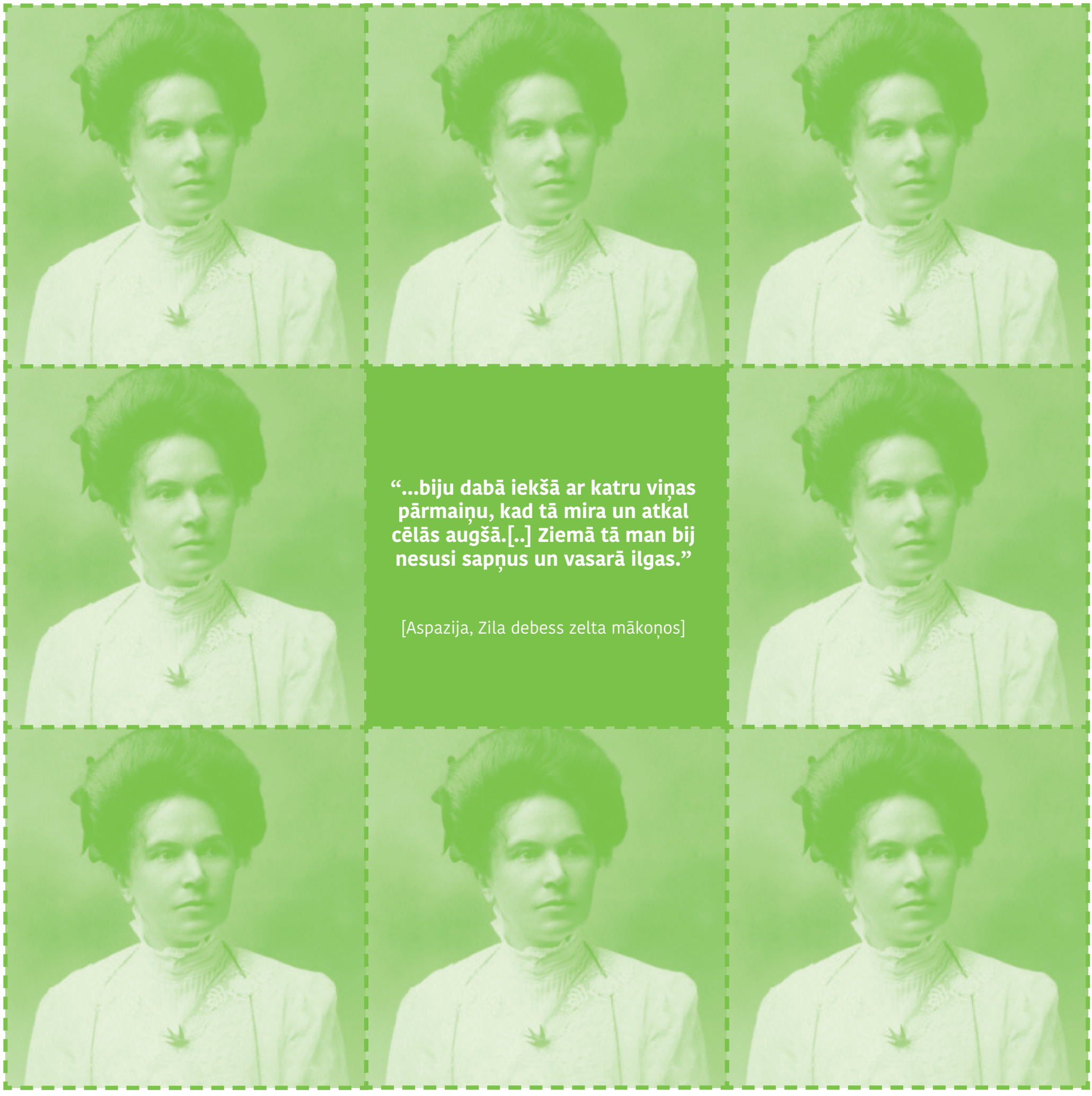
Rainis

Mani [..] ierosināja tautas pasakas, mūsu un citu tautu.

[Rainis. Piezīmes]

Spēles laukums 5.-7. klase.

Aspazija

“...biju dabā iekšā ar katru viņas pārmaiņu, kad tā mira un atkal cēlās augšā.[..] Ziemā tā man bij nesusi sapņus un vasarā ilgas.”

[Aspazija, Zila debess zelta mākoņos]

Spēles laukums 5.-7. klase.

Rainis

Mans darbs ir bijis [..] turēt varonības kvēles, tēlojot varoņus dzejā. Varoņi dzīvē iedegsies. Tā ir mana ticība.

[Rainis. Piezīmes]

Spēles laukums 8.-9. klase.

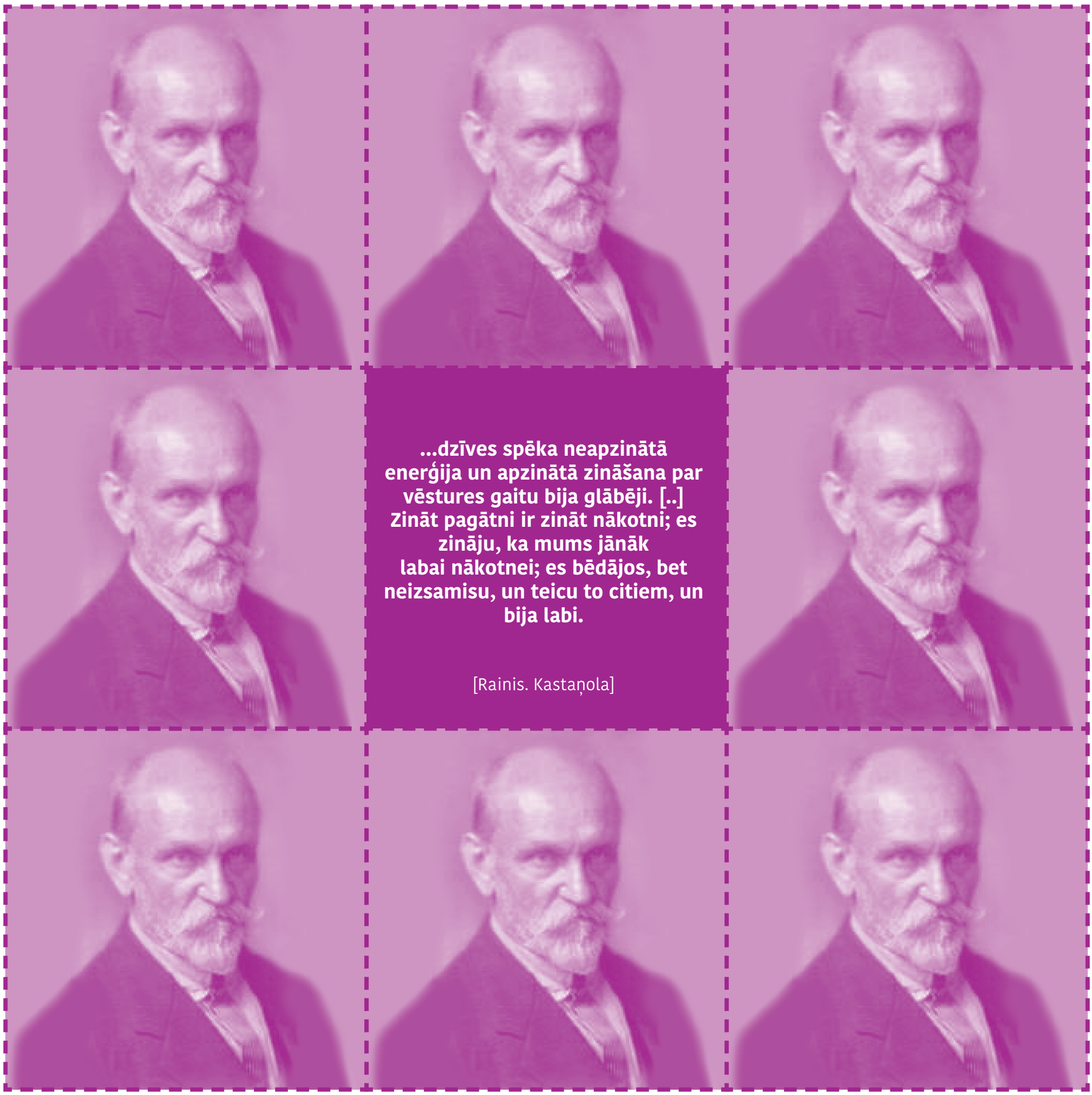
Aspazija

„Esmu arī salasījusi pēdējo saules stariņu, cik vien no mākoņiem varēja izlauzties, un tādēļ es arī savos darbos parādos kā gaiša, saulaina un maiga, bet dziļi iekšā slēpās dzēlīgas, neapzinīgas skumjas.”

[Aspazija, Mana dzīve]

Spēles laukums 8.-9. klase.

Rainis

...dzīves spēka neapzinātā enerģija un apzinātā zināšana par vēstures gaitu bija glābēji. [..] Zināt pagātni ir zināt nākotni; es zināju, ka mums jānāk labai nākotnei; es bēdājos, bet neizsamisu, un teicu to citiem, un bija labi.

[Rainis. Kastaņola]

Spēles kartiņas 1.-4. klase.
Aspazija

A 1

Jau laktā visi gailīši,
Un izdzisuši skaliņi,
krāc miegā labie ļautiņi.
Tik vējš gar logu vien klabinājas
Vai pelīte kaut kur grabinājas.
Ak nē! Ne pelīte – skuķīte!
Un es, es pati tā nedarbe.
Kas jūt pēc aizliegtiem augļiem dziņu
Un slepu grib lasīt grāmatiņu.

[Aspazija. Pusnakts]

A 2

Pa krūmiem dūc resni dunduri,
Tiem kamzoļi zaļām un dzeltenām strīpām
Visnotaļ nostīpoti kā stīpām;
Tie sapņu princeses bijušie pilskungi –
Bet tagad pašiem tiem valdnieku slava,
Jo princese aizgāja – – sen tās vairs nava!

[Aspazija. Pagātnes pagalmā]

A 3

Zelta sapnīt, aud vēl, aud!
Sapnīt, sapnīt, ko tā steidzi!
Nobeidz, ak, vēl nenobeidzi!
Aud vēl spožas maliņas:
Aud vēl apkārt atmiņas –
Ņem vēl zelta pavedienu,
Vienu zelta saules dienu.

[Aspazija. Zelta sapnīt!]

A 4

Ak tavu prātu!
Ak, tavu iedomu!
Mēness pār upi
Būvēt grib tiltiņu!
Steigu steidzībā,
Raitā rīcībā,
Līdz mēness dilumam
Jābūt tam gatavam!

[Aspazija. Nedrošais tilts]

A 5

Ak, tētiņ, mīļo tētiņ,
Vairs nelīdz pātadziņa!
Uz ceļiem tu šūpoji meitiņu,
Bet viņa, ak, bet viņa –
Mans tētīt, tu sirmais auklītis, –
Skrej projām tavs jaunais krauklītis.

[Aspazija. Plašums]

A 6

Laid! Laid!
Lai arī ūdeņi joņiem skrien,
Lai izrauti visi tilti,
Vai mājā palikt un gaidīt vien,
Līdz vējš sāk putināt smilti?
Nē! – iekšā briesmās un skaistumā;
Heisā!

[Aspazija. Briesmās un skaistumā]

A 7

...māte kad mani mācīja:
“Esi klusa, laba, godīga,” –
Es dziedāju tikai: Lalala! [..]
Diezin – vai kāds mani noķertu?
E, niekus! – Es to neticu!
Es palieku nebēdne meitene,
Kā meža vanags man dvēsele!
Lalala! Lalala!

[Aspazija. Nebēdne meitene]

A 8

Vai dzirdat zaļo vardīti
Ar skaļo sidraba taurīti
Pa aprīļa novakari?
Tā vēsta ziedoņa nākšanu
Un aicina visus, lai apsveiktu
Šo lielo brīnumdari.

[Aspazija. Brīnumdaris]

A 9

Zemes mātes
Tumšās acis:
Viena aizmigta,
Otra nomodā.
Zemes mātes
Mitrās rokas:
Viena melna,
Otra balta,
Baltā silta,
Melnā salta.

[Aspazija. Zemes māte]

A 10

“Ko meitiņ, klausies tik vērīgi?
Gar māju skrien viesuļa zirdziņi
Ar vēja kamaniņām.
Pār laukiem, pār grāvjiem kā šņāc un krāc,
Pār celmiem iet kamanas brīc un brāc,
Ak, meitiņ, bīsties no viņām!” [..]
“Ak, māmiņ, lai ribiņas pārlūztu,
Lai zobiņi visi izbirtu,
bet skaisti ir kamaniņās!
Ak, māmiņ, ja arī braucējs zūd, –
Ak, mīļā māmiņ, kā būt? kā būt?
Es sēdīšos taču viņās!”

[Aspazija. Vēja braucēji]

A 11

Pa laukiem un grāvjiem tik teciņiem!
Suku-juku pinkainiem matiņiem!
Kājiņas basas bez apaviem! [..]
Ko bēdāt man, kāds atnāks rīts,
Ko bēdāt vakariņa!
Es karājos kā kukainīts
Pie puķu pakariņa.

[Aspazija. Nebēda]

A 12

Deg acīs zaļš spītības uguntiņš,
Iz pirkstu galiem skrej zibentiņš, [..]
Es esmu kā roze starp rāceņiem,
Kā uguns starp sausiem žagariem –
Jā, tāda es esmu, to zināt!
Nu nākat sev pirkstus apdedzināt!

[Aspazija. Tāda es esmu]

A 13

Septiņas saites man uzmeta,
Septiņos valgos mani sēja
Un straujo dvēseli noturēja –
Sanāca radu radiņi,
Sanāca krustmātes krusttēvi,
Ikkatrs pa vārdam piemeta,
Ikkatrs ciešāki savilka
Uz mani jau uzlikto slēgu,
Lai tik nekad vairs neizbēgu.
Es tiku viņu gūstībā
Kā putniņš, kas ieskrējis istabā.

[Aspazija. Saites]

A 14

...tu tur, zvaigznīt vismazākā,
Kas vistālākā kaktiņā mīti,
Tu lielo zvaigžņu nolikta
Par debesu Pelnrušķīti.
Ko viņas negrib ieraudzīt ,
To modrām acīm tu vēro,
Tu skaiti, cik lapiņu zemē krīt
Un cik nolauztu zariņu sēro.
Kad tauriņam pārdur sirsniņu
Un kad skudriņu samin – tu zini.
Ak, māsiņ, ar vienu actiņu
Tik drusciņ man pamirkšķini!

[Aspazija. Debesu Pelnrušķīte]

A 15

Klus’! Klus’!
Es celšos, kamēr vēl Laimiņa dus,
Lai zelta kurpītes kājās autu,
Es zinu, man viņa tās neatļautu.[..]
Un nu tik projām, ko kājiņas nes!
Es gribu, ko Laima man nevar lemt –
Es gribu laimi sev pati ņemt!

[Aspazija. Dusoša Laima]

A 16

Es skudriņas priekšautā sagrābu:
Nu brīnieties lielu brīnumu!
Un skatieties, mazās actiņas,
Uz mani augšup pavērstas.
Man sejs, mani baltie vaidziņi
Jums liekas kā balti mākoņi![..]
Un viss mans mazais priekšautiņš
Jums ir kā pasaules visumiņš!

[Aspazija. Mikrokosms]

Spēles kartiņas 1.-4. klase.
Rainis

R 1

– Ak, es ko redzēju
Virtuvē šovakaru!
— Nu saki, nu, nu!
– Rīt Jēkabi būs;
Parīt Annas apciemos mūs.
Daudz cepts un vārīts kļūs.

[Rainis. Jaunākās ziņas no virtuves]

R 2

– Septiņas pavisam beigtas!
Septiņas un viens tik cirtiens!
– Tu tas septiņ' mušu cirtējs.
– Septiņcirtis! Septiņcirtis!
Lūk, tad tāds gan vīrs es esmu!
Kas to izdarīs man pakaļ?
Septiņ' vīrus reizē nogāzt!

[Rainis. Mušu ķēniņš]

R 3

Kaķenītei bērni bija -
Nu jūs, suņi, sargaties!
I ne smakas, i ne skaņas,
I ne tuvu istabai!
"Vai man tavu bērnu vajga?
Man kauliņi garšīgāki."
Pliķi cirta, uzsprausloja,
Suns aizbēga smilkstēdams.

[Rainis. Kaķenīte]

R 4

Nabags naktī laukā gāja,
Pārdomādams savu dzīvi, —
Te, ko redz viņš? Sveša sieva
Iet un sēj ko kaimiņlaukā. [..]
"Kādēļ tad tu tam sēj lauku?"
— "Es jau esmu viņa laime."
"Kur tad ir tā mana laime?"
— "Tur, lūk, guļ aiz viņa akmens."

[Rainis. Laimīgais un nelaimīgais]

R 5

Vilks āzi sagrābis,
Pār muguru pārmetis, –
Uz mežu šmaucis.
Kazu bars āzim nopakaļ saucis:
"Vai, Mikiņ, kurp šis tevi stiepj?"
Mikiņš tam pretī muti šiepj:
"Vai neredzat, ka es jāju?"

[Rainis. Spītnieks āzis]

R 6

Še es esmu, Ritiņa,
Visuskaistākā meitiņa;
Sanākat nu visas saimes
No malu maliņām,
Vēlējat kuplas laimes
Man uz jaunām gaitiņām:
Šodien, mīļie radiņi,
Man ir četri gadiņi.

[Rainis. Dzimumdiena]

R 7

Aitiņas,
Pavasarā ganībās izdzītas,
Apskatās, saskatās:
Kaili vēl visi lauki!
Pavasarā tomēr ir jauki!
Pilnām mutēm ēd jēriņi;
Mazākais sūdzas žēlīgi:
"Mem, mem, maza zāle."
Māte teic, ēdot steidzīgi:
"Lab', lab', lab', lab'!"

[Rainis. Pavasara ganības]

R 8

Pagriez, Lolīt, austiņu!
Ko es tevim pateikšu.
Tikai klusi, klusiņām!
Ka to nesaki nekam!
Pincei ir trīs incīši
Tavā šūplī ielikti!
Akli vēl, bet rāpjas jau,
Visi pīkst un ņaud: ņau! ņau!
Skriesim skatīt, Loliņa!
Vēl neviens to nezina.

[Rainis. Noslēpums]

R 9

Tā, lūk, stāsta veci ļaudis:
Agrāk stiebram daudz bij vārpu,
Trīsreiz garākas kā tagad,
Ļaudis palikuši lepni.
Dievs tad nedevis vairs maizes;
Ļaudis lūdzās, nepielūdzās,
Tad nu gājis lūgties sunis –
«Ja tu nevainīgs, – tev došu.» [..]
Sunis labsirdīgs, tas teicis:
«Ņemiet visu manu maizi!»
Suni nespārdi ar kāju,
Tas tavs maizes devējiņš.

[Rainis. Suns - maizes devējs]

R 10

Princīši, bērniņi
Ir visi, kas maziņi,
Kad tie tik priecīgi;
Zeltītas vasaras
Ir visas dieniņas,
Kad priekiem veltītas.
Prieks, tas ir ķēniņš,
Ķēniņiene laime,
Ik meitenīte, zēniņš
Ir viņu saime.

[Rainis. Ķēniņš prieks]

R 11

Velns ar dievu reizi ķildojušies.
Teicis velns: "Eč, mani kalpi – odi
Stiprāki par taviem kalpiem –
blusām!"
"Labi," teicis dievs, "ko ķildosimies?
Sūti savus odus tu pret mani,
Es pret tevi karā laižu blusas,
Tad jau redzēs, kura kalpi uzveiks."

[Rainis. Odi un blusas]

R 12

Lūk, skaista, sarkana ola!
Kas par to vairāk sola?
Lūk, balti pūpoļu zariņi!
Tie priekš jums, mazie gariņi!
Kas agri ceļas,
Apaļš kā pūpols veļas:
Še tev smikš, smikš, smikš!

[Rainis. Lieldiena]

R 13

Ācteles pusmigtas ciet,
Mušas pa degunu iet –
Pašā versmes virumā sūt,
Pacelties sliņķim par grūt'.
Ne viņam salka, ne slāpa, -
Slinkums savu slinkumu lāpa.

[Rainis. Lielais slinkums]

R 14

– Stikla zārkā princesītei
Pilnas acis lielu asru –
Tur viss skaistums līdz ar sirdi.
– Steidzies, sēsties zelta zirgā!

[Rainis. Zelta zirgs]

R 15

Viens tur bijis — vācu skroders. [..]
Iemaldījies mēness mājās.[..]
Mēnesim nav viegli pašūt:
Kupris liels un vēders maziņš. [..]
Svārki labi, mēness laimīgs,
Trijas dienas spīd no prieka.
Bet kas ir', no prieka uzplaukst,
Vēders tūkst, un svārki raucas!

[Rainis. Mēness un skroders]

R 16

Lauva dusmīgs top. "Nāc tūdaļ līdzi,
"Rādi manim, kur tas blēdis dzīvo?"
Zaķis aizved to pie dziļas akas.
"Skaties, kungs, kur sēd viņš šinī alā."
Rāda lauvas atspulgu iekš akas.
Lauva dusmās atspulgam brūk virsū,
Akā iemetas un ir pagalam.
Zaķis smiedams aizcilpoja projām,
Smējās tā, ka pārplīsa tam lūpa.

[Rainis. Lauva un zaķis]

Spēles kartiņas 5.-7. klase.
Aspazija

A 1

Spēks tur brāžas nesavaldāms,
Visus šķēršļus kopā maldams,
Ceļā visu zemē mīdams!
Dzelzis griež pret dzelzīm zobus,
Tērauds tēraudam rauj robus,
Gaisu karstos tvaikos tīdams.

[Aspazija. Dzelzceļa vilciens naktī]

A 2

Kur atrast tādu cietsirdību
Un rūgtāku vēl apsmieklu
Kā izsalkušam līdzēt gribu,
Tam sniedzot puķi smaršīgu!
Nav mūsu uzdevums un bažas
Tiem maizes kurvjus iznēsāt,
Mums rādīt tik, kā savas važas
Tie paši spētu sadragāt.

[Aspazija. Rūdolfam Blaumanim]

A 3

Nu jūs redzamas,
Baltās raganas,
Dvēseles klīstošas,
Nemiera tēli!
Ne spoku dvēseles, ne tās, kas mira,
Bet tās, kas dzīvas, pārāk dzīvas ir,
Tās savu pārlaisto, bet nedzīvoto dzīvi
Nu elementos iztrakot grib brīvi:
Put, put puteni!
Kauc, kauc, kaukuri!
Negaisu negaisi,
visi vēji palaisti!

[Aspazija. Balto raganu nakts]

A 4

Plāns svārciņš bija tava rota,
Ciets bada kumoss tev bij salds,
Un kaktā neglīts koka soliņš
Tev bija greznis dzīru galds.
Tu bagāts biji nabadzībā
Un pilnīgs juties trūkumā,
Tev maldi dzīves plaismu sedza,
Un tā bij laime augstākā.

[Aspazija. Augstākā laime]

A 5

Tā nava nāve, bet dzīvība:
Kādi spēki briest dziļumā –
Kāda laime mīt tālumā –
Ko nākotne auž,
Viņa neizpauž –
Lielās zvaigžņu acis atpletusi,
Ledus pirkstu lūpām pielikusi,
Ziema cieš klusi – –

[Aspazija. Dzīvības sardzē]

A 6

Kur katrs stādiņš augšām cēlies
Un smēlies
No vaļā atburtiem ezeriem
Sev spirdzi ar tumšzaļiem pilieniem,
Kur jauns viss tapa,
Tur plauktu ir es kā jaunzaļa lapa
Uz savas pašas pērnā kapa.

[Aspazija. Pārveidība]

A 7

Tu bālais, sērais karaļbērns,
Tu kluso klusumiņu!
Tie gribēs tev atvērt sirsniņu
Kā slēgtu gliemežvāciņu
Un pētīt, kas slēpjas viņā,
Tu, klusais, sērais karaļbērns,
Tu smalko smalkumiņu!
Tie lūkos, kas tevim priekšautā,
Un redzēs, tur cita nav nekā,
Tik pasaku kamoliņi!

[Aspazija. Karaļbērns]

A 8

Es pēdējo dziestošo stariņu
Vēl mēteļa stūrītī ietinu.
Un vēlo, vēso vēsmiņu
Es mīļi pie krūtīm sasildu.
Kas gaistošs, kas irstošs, to sasienu
Es kopā ar dzejas dzijiņu.
Visu daiļumu mājās es pārnesu
Pār plecu kā rožu vijumu.

[Aspazija. Vakara daiļums]

A 9

Kas vēl tik vēli vēlina,
Kur lauks un mežs jau apklusis
Un dziļā tumsā grimis viss?
Klau! Mazā, pelēkā pelēcīte,
dzied lakstīgala, nakts dvēselīte!
Un cēli cēlina,
Ar skaņām apņemot apkārtni,
Ne lielāka patī par īkšķīti. [..]
Man nevajag māju, ne draugu, ne radu,
Es sēdēšu klausoties tūkstoš gadu!

[Aspazija. Lakstīgala]

A 10

Tie ziedi, kur tauriņi sēdās
Un kukainīši kur svērās,
Kur gāju es priekos un bēdās!
Lai pantiņš nu iet manās pēdās,
Lai veras, kā sirds man reiz vērās!

[Aspazija. Ziedu klēpis]

A 11

Man tīk, ko rāda mans spogulīts,
Ik nieciņš, ik spīdīgs vizulīts
No peltās ikdienas modes,
Un viss, kas laicīgs un pārejošs,
Man liekas tik košs, tik brīnumkošs,
Ko maitā rūsa un kodes.

[Aspazija. Ko kodes un rūsa nemaitā]

A 12

Es redzu! Lauskis! Tāds kā pasakā:
Mazs vīriņš lielā baltā kažokā,
Un galva apkaklē kā pazudusi,
Tik degungaliņā
Tam gara ledus tapa piesalusi!
Viņš sastopams tik niknā saltumā!

[Aspazija. Ziemas pasaciņas. Lausks]

A 13

Toreiz kā skrējām,
Toreiz kā gājām:
Ielu bruģis
Mums dedza zem kājām,
Naktī zem pagalvja
Ogles mums dedza,
Sarkanās kvēles
Sapņus pat sedza.

[Aspazija. Degošas ogles]

A 14

Ikdienā arī ir zelts,
Tik atroci!
Ikdienas vaigam priekšā
Pelēki plīvuri.
Ikdiena gaida:
“Ej spožumu atsedzi!”
Ikdienai arī ir mīklas,
Kam nemini?

[Aspazija. Ikdienas spārni]

A 15

Es sasaukt jau spēju vārdiņus,
Kā meža māte sauc putniņus;
Es redzu, ka viņas sūtīts,
Dzied katris, kā dziesmu iemācis:
Vaid rudenī žēli ūpīts,
Dzied ziedonī sarkankrūtīts.
Un manim iepriekš top zināmas
Jau visas tās saldās meldijas,
Kas lakstīgalai uz mēles.
Man visa dzīve skan saskaņā,
Kā melnajam krauklītim ozolā
Man rociņā zelta spēles.

[Aspazija. Sapņu dieviete]

A 16

Ar botāniku
Es, nabaga skuķe,
Nekurpu neaiztiku!
Es nespēju nākt pie nekāda gala:
Iekš kādas sistēmas jāiedala
Tā zilā ilgu puķe.
Un fizikā –
Arī šā tā!...
Man likumus izprast bij grūti,
Jo tas, ko ieslēdz formulas,
Un spēki, kas ārēji parādās,
Vēl neizpauž dziļāko būti.

[Aspazija. Zinātnes]

Spēles kartiņas 5.-7. klase.
Rainis

R 1

Ar lepnu galvu, acīs dzirksteles,
Viss vaigs no gara apskaidrots,
Viss stāvs kā pacilāts un izaudzis,
No bērna vienā acumirklī vērties
Par pilnu cilvēku un varoni.

[Rainis. Viens acumirklis. Biedrenes skolnieces piemiņai]

R 2

Ar galvu jau nevar caur sienu skriet,
Ir taču jāpaciešas mazliet.
Un kas nu tūdaļ pie sirds tā ņems,
Gan liktens labākas dienas tiem lems;
Ar joni jau nepanāksat neko,
Vajaga mierā būt ar vismazāko.

[Rainis. Prātīga rīcība]

R 3

Tur nezinot kāda dvēslīte mīt,
Bet, ja tu, laiks, to rokā ņemi:
Tā varone top un deg, un spīd,
Kā komēts pārliesmo pār zemi.

[Rainis. Laiks]

R 4

...prot tauru skaņas un zelta mēles,
Un staru vārdus, un sudraba zvanus,
Un uguns dvašā tas skaļi runā
To savādo valodu, kura pieder
Varoņiem vien.
Un tas prot vairāk: to lielāko darbu,
Kuru vienīgi darīt ir vērts,
No kura jaunas pasaules ceļas
Un kuru izved un veic
Varoņi vien.

[Rainis. Savādā valoda]

R 5

Notika, kā māte teica:
“Gaidi, dēls, gan dieviņš gādās.” –
Tiku paēdis no gara,
Tā ka aizmirsu par maizi.

[Rainis. Saules gadi]

R 6

Rīts steigdamies sasitis dārgumu trauku,
Birst dimanti, pērles pa visu lauku.
Teic ļaudis: tā rasa!
Bet bērni un dzejnieki smejot tās lasa.

[Rainis. Dārgumu trauks]

R 7

Un zini: augstākā ideja,
Tā nepazīst cilvēka žēluma;
Kas viņas ugunīs iededzies,
Tas neprasa, vai viņš bojā ies;
Ne sevis, ne cita tas nevēro,
Tas ziedo tai savu visdārgāko.

[Rainis. Vienīgā zvaigzne]

R 8

Var nodzēst liesmu – un kvēle gaist,
Tik k v ē l o j o t v i e n tā karsti kaist: –
Var varoni nokaut, viņš postā grūst,
Bet m ū ž a m no viņa sajūsma plūst.

[Rainis. Liesma un varonis]

R 9

Nopietnas ūsas,
Prātīgas lūpas,
Deguns miermīlīgs,
Pamatīgs vēders!
Jaunais tavs princips:
“Visur pa godam,
Lēnām, ar apdomu
Veikala lietās!
Nevar ar pieri
Triekties pret mūriem...
Dieva liktas valdības
Pamatus šķobīt.”

[Rainis. Filistris]

R 10

...augstās priedes pēc lauzuma
Par kuģiem iz ūdeņiem iznira -
Pret vētru lepni cilājas krūts,
Pret vētru cīņa no jauna dūc:
“Brāz bangas, tu, naidīgā pretvara -
Mēs tāles sniegsim, kur laimība!
Tu vari mūs šķelt, tu vari mūs lauzt -
Mēs sniegsim tāles, kur saule aust!”

[Rainis. Lauztās priedes]

R 11

Un kad tev liels un mirdzošs prieks
Kā saule silti noglauž galvu, -
Tu pasmaidi kā bērns par balvu,
Ko aizmirst drīz:
Tas bija nieks,
Tas bija saprotams par sevi,
Ka prieks ik dienas silda tevi...

[Rainis. Saules bērns]

R 12

Par to kauju Aspazija
Tagad joko: “Vīrs kā briedis,
Gailis tevi noknābt spēja,
Sievietēm bij jāglābj tevi.
Tu pat nejaud dullu mušu
Nodzīt sev no degungala;
Un tu biji cauru mūžu
Cīnītājs pret visiem mošķiem!”

[Rainis. Saules gadi. Bērnības epus]

R 13

Ar vienu nepietiek,
Tev jāprot abi:
Vest dzīvi tā, ka brāļiem labi,
Un mirt, kad liktens liek.

[Rainis. Divkāršs pienākums]

R 14

Ar bērnu muti
Dzied nākotne dziesmas,
No viņas vecam
Draud lielākās briesmas.
Ar bērnu muti
Dzied nākotne dziesmas,
No dzirkstēm vēji
Uzpūtīs liesmas. . . .

[Rainis. Bērnu mute]

R 15

Aiz melnām rakstu rindiņām
Viz baltas un laimīgas ainas –
No melnām rakstu rindiņām
Plūst tēli un ceļas, un mainās.
Tur sīkā ikdienas vārdiņā
Guļ noslēpumi bez miņas –
Ik sīkā ikdienas vārdiņā
Aug ilgas un sāpes bez ziņas.

[Rainis. Aiz melnām rakstu rindiņām...]

R 16

Ej vien sev mierīgi! Ikviens var iet,
Bez katra iztiks, lai cik liels tas šķiet.
Pie tevis visums sevi nepiesien:
Tu nepieciešams esi – sevim vien.

[Rainis. Mierinājums]

Spēles kartiņas 8.-9. klase.
Aspazija

A 1

Lūpas, kuras saldi smejas,
Lūpas uguns iekūrējas,
Blakām asru ūdentiņiem
Deg ar smaidu uguntiņiem,
Lūpas, dzejas izteicējas.
Asaras, kas smaidot lejas,
Visas dzejas noslēdzējas;
Asaras ir smaidiem rada,
Sirds kā ritums abas vada,
Abas plūst no mīlas sejas.

[Aspazija. Acu dzejas]

A 2

Ik stundu un ik brīdi veidu miju:
Kā zelta mākonītis miglu audošs,
Kā rudens, prieka pilns, kā ziedons raudošs
Es smalkas stīdziņas ap dzīvi viju.

[Aspazija. Smalkas stīdziņas]

A 3

Dejo miglas meitiņas,
Dejo mēness dārziņā,
Ak, cik viegliņ viegliņas!
Dejo visā klajumā –
Dzidri smalkas, viegliņas! [..]
Sāpju zemei pāri iet,
Nepaliek tām pēdiņas.
Kādēļ tās tik vieglas šķiet?
Ak, tā, nava sirsniņas,
Nav nemaz tām sirsniņas!

[Aspazija. Miglas meitiņas]

A 4

Ar asins rozēm matos
Ar žilbu zibeņiem skatos
Tā mākoņos rādījās
Un bezdelīgu ratos
Uz zemi tad lēni nolaidās. [..]
Kas mīlējis viņu vispirmo,
Tam citas vairs līgavas nava:
Tas arī vairs nenosirmo,
Ko viņas rokas skāva,
Viņas ledainās rokas: nāve un slava.

[Aspazija. Līgava]

A 5

Man svešas nava tavas māsas Skumjas,
Es zinu, cik tām skati drūmi,
To melnie mati kūp kā dūmi
Un gaismai virsū it kā mākons jumjas.
Tik tu viens pats tāds, gaišais puisīts
Prieciņš,
Kā ziemā dzimis cīrulīts,
Tu esi visu mīļvārdīts,
Kā nebūdams šīs ģintas radinieciņš. [..]
Tad nāc pie manis arī, ilgāk mīli!
– – Bet ko? – Vēl acumirklis nav,
Kopš šurpu nāci, un tu jau
Ņem atkal savu zelta cepurīti?

[Aspazija. Zeltcepurītis]

A 6

Kad mani līdzi rauj ar stipru roku,
Kur staru tālē redzi nākotni,
Vai nemani, ka atpakaļ es ploku?
Es laistos līdzi – spārni vaļā veras,
Bet pusnakts rasa viņiem virsū guļ,
Tie piemirkuši smagi lejup sveras. –
Es bīstos patiesības, alkstu malda,
Un tā tev esmu mūžam svešniece –
Cits slepens likums manu būti valda:
Man mājas tur, kur melna nakts bez gaismas...

[Aspazija. Mūžam sveša]

A 7

Lai arī kā vētra mēs aizšalcām,
Lai arī kā plūdi mēs pārskrējām,
Mēs nesām veselas dzimtas,
Ne vienu vien dzīvi mēs dzīvojām,
Mēs dzīvojām reizē simtas!

[Aspazija. Vētras laikmetā]

A 8

Man nezels kapa pagalvī
Ne laipnais efejs, ne mierīgās mētras,
Manas pēdas dzisīs viesulī,
Es tikšu apraksta tuksnesī
No savas iekšējas vētras.

[Aspazija. Iekšējā vētra]

A 9

Kur zemes bites kambarīts,
Ar dzeloņu bultām aizdarīts,
Guļ paslēpts zemes ejās,
Iekš balta vaska pagraba
Tur zudušā pērnā vasara
Guļ, saldā medū pārvērsta,
Un sūnu kanniņās lejas!
Ja meklē – dzīve kur palika?
Tu rodi: tā darbā pārvērsta!

[Aspazija. Apraktā manta]

A 10

Šurp pagājība, man priekš vaiga,
Es tagad tevi tiesāšu!
Nav tava sega man vairs baiga,
Tev droši viņu norauju. [..]
No dzīves pašas es vēl smeļu
Sev liesmu pilnu mūžību!
No kapa akmeni sev veļu,
Kad sevi citiem ziedoju.

[Aspazija. Šurp, pagājība]

A 11

Kad bēdājos:
Liela, liela izaugu par milzu sienu,
Zelta sauli neredzu, ne zilo dienu. [..]
Kad priecājos:
Sīciņ-sīciņa pavisam kopā raujos,[..]
It kā saulmīlītis,
Spīdošs zelta puteklītis
Katram vējam sevi projām aiznest ļaujos.

[Aspazija. Metamorfozas]

A 12

Tā saldi skumjā dziesmiņa skan:
Ar ziedoni kopā jāaiziet man,
Mums slepens sakars ira.
Bij leduskaralim meitiņa,
Tā ziedoni gaidīt gaidīja,
Bet, viņu ieraugot, – mira.

[Aspazija. Ziedons un es]

A 13

Es vētras zvanis esmu
Un zvanu negaisu
No simtu simtām balsīm
Kā draudu atbalsu.[..]
Zem maniem milzu soļiem
Slīgst drebot cilvēce,
Un kustas, jūk un sabrūk
Šī vecā pasaule.

[Aspazija. Pastarā tiesa]

A 14

Hei, lieldienas
Pēc pelndienas!
Nu nebūsim turpmāk sērdieņi,
ilgdieņi, vārgdieņi!
Saule mums visiem sukās matus ar zelta susekļiem,
Un staigāsim visi kā dievdēli
Uz pleciem ar sarkaniem saules mēteļiem.

[Aspazija. Hei, baltdienas, zildienas, zaļdienas!]

A 15

Kad cita it nekā tev nava,
Sirdssāpju puķe ir vienīgā tava.
Pat mīla var ziedēt tik divatā,
Un daļu daļās top sadalīts prieks,
Bet sāpēs tu viens esi īpašnieks.

[Aspazija. Sirdssāpju puķe]

A 16

Nu nākat ar grožiem, mūs grožojat!
Vai pērkoni dzelžus likt mutē sev ļausies?
Vai negaiss kamanām priekšā kļausies?
Nu sitat vien plūdus ar pātagām,
Kas kūso šņācoša spēka pilni,
Nu ķerat ar saujām devīto vilni!

[Aspazija. Signāla uguņi]

Spēles kartiņas 8.-9. klase.
Rainis

R 1

Ak, viņi liks mani lodēm šaut,
Sirdi un dzīslas pušu man raut!
Brāli, mans brāli, mans brāli!
Brāli, mans mīļākais, to vēl tie spēj –
Mūžam tie neiespēs likt tevim vaidēt!
Sajūsmas liesmas iz acīm tev staros,
Nāvē brāļi par tevi vēl karos –
Tas tevim paliek, mans brāli!

[Rainis. Nabaga brālis]

R 2

Pāri pļavām
Rudens tvaika
Vēsmu sūta. [..]
Pērļu smaga
Vīle velkas,
Liecas rūta –
Nobirst rūta,
Nobirst astra – –
Sirds tik grūta.

[Rainis. Sirds tik grūta]

R 3

Izmisums bēg manas dziesmas,
Un nāve tur neatrod vietas:
Cerība, pretspars un spēks,
Dusmas un uguns, un spīts. [..]
Nākotnes doma – mans sargs,
Darbnieku tauta – mans spēks.

[Rainis. Spēka avoti]

R 4

Pagātne aizgāja
Vakara blāzmā, –
Nāks jauna blāzma
Austruma pusē:
Virpulis pārskries
Pilnuma laukus,
Darbā un cīņā
Ziedošu tautu.

[Rainis. Mūsu dienas]

R 5

Tu esi viens no mūžības,
Un viens tu paliksi līdz galam,
Līdz tavas dzīves atliekas
Tiks ļautas pirmatnības salam.

[Rainis. Viens]

R 6

Un kaut tu ņemsi citu,
Tev nebūs miera gūt,
Es acis tai izskrāpēšu,
Tev tomēr manam būs būt.
Kur tevim otru tādu
Kā mani, tik spriganu, rast:
Tām muļķēm un vārgulēm tevi
Ne mūžam neizprast.

[Rainis. Velna skuķis]

R 7

Un laiks jums liekas esam neizdevīgs?
Nau dzīve gan kā roku taisīts pulkstens,
Ko uzvilkt var un nostādīt, kā grib,
Bet izprast, piemēroties, pavērst varam,
To darbu darot, kurš tam laikam der.

[Rainis. Darbu darbs. Sūtījums draugiem uz mājām]

R 8

Šaubās un neziņas bailēs,
Un ikdienas bezspēka gribā
Visu jūs sākat ar: "Ak!"
Visu jūs beidzat ar: "Bet -".
Šaubas tā mūžam jūs kratīs
Un ikdiena nelaidīs brīvus, -
Brīvi dod vienīgais vārds:
"Tomēr!" tik sakat, tad būs.

[Rainis. Bet un tomēr]

R 9

Vai tiešām mēs lai pakaļ ejam tādam,
Kas daili noved dzīves bezgalos -
Mēs viņai glītu miera ceļu rādām.
Mums sirdis rāmas, dvēsles mieru bauda,
Lai saldos sapņos mīļi aijātos,
Kur ziedos daiļas rociņas mūs glauda.

[Rainis. Miera ļaudis]

R 10

Kad cīņa viskarstāk kūso,
Tad rāma top šī sirds,
Man sāpes atkrīt no krūtīm
Un laime atkal mirdz.
Es plūstu pulkā līdzi
Kā koks, no straumes rauts,
Kad ziedoņa plūdos niedres
Un dūņas aiznes strauts.

[Rainis. Lielais miers]

R 11

Kur miers?
Tur, kur vētrai dusas mājas;
Tur, kur vēji noauj kājas, –
Tur tavs miers.
Tur, kur sniegam kalni zili;
Tur, kur miglai sarmas sili, –
Tur tavs miers.
Tur, kur mēness nomirt liekas,
Tur, kur nakts ar mūžu tiekas, –
Tur tavs miers.

[Rainis. Tavs miers]

R 12

Vecais dzīves riebums atkal
Paceļas iz savas migas,
Viņam līdzi vecās ligas
Visas dzīvas, tās tik snauda. [..]
Tavā mutē neskan smiekli,
Tavas lūpas neprot smaidīt –
Veltin tevim cerēt, gaidīt:
Lejā dziļā nakts jau klājas.

[Rainis. Vecās ligas]

R 13

Nepalikt rūgtumā stāvot
Un bijušā lieluma miņā:
Dzīve rit tālāk aizvien,
Nākotne uzvar aizvien.

[Rainis. Par rūgtumu]

R 14

Nau taisnība tām senām sērām,
Ka mūžam laime neatnāks;
Nē, drīz jau gaisma spīdēt sāks,
Mēs viņai logus vaļā vērām –
Un kaut ar diena asiņaina aust:
Tā tomēr diena ir, un nau ko gaust!

[Rainis. Dienas ausma]

R 15

Div' sarkanas saulītes aust šobrīd,
Kad gaisma caur pirkstiem cauri spīd.
Tu izplēt viņus smiedamās:
Desmitstaraina austriņa sārtojas,
Un spied manim acis cieti ciet:
Visa pasaule rožainā gaismā man šķiet.

[Rainis. Sīkie pirkstiņi]

R 16

Kur tu tik lielus vārdus ņēmi?
– Es jūras tālē ilgi skatījos. [..]
Kur tu tik klusus vārdus ņēmi?
– Es savā dvēslē ilgi skatījos.
Kur tu tik mīļus vārdus ņēmi?
– Es tavās acīs ilgi skatījos.

[Rainis. Jautātāja meitene]